

"HET VALT NIET MEE EEN KEIZERRIJK TE BESTUREN"

Interview met Helena Augusta

René van der Werf

Het navolgende interview met Helena Augusta, de moeder van Constantijn de Grote, heeft plaatsgevonden op 27 maart 1994 tijdens een seance waarbij ik zelf als medium optrad. Ik voel mij buitengewoon bevoorrecht dat ik als historicus de gave bezit om met de doden te kunnen communiceren. Zij hebben echter niet altijd de behoefte om met mij te converseren. Zo ook in dit geval. Voordat ik Helena Augusta bereid vond mij te woord te staan, had ik vele malen korte gesprekken gevoerd met haar voormalige minnaar Constantius Chlorus en haar zoon Constantijn. Op verzoek van Helena Augusta was het klassieke Grieks de voertaal.

Daar de geschiedschrijving over u nog zoveel lacunes vertoont, heb ik besloten contact met u op te nemen, in de hoop dat u mij informatie kunt verstrekken over uzelf en gebeurtenissen waarbij u betrokken was. De ons ter beschikking staande bronnen geven ons geen uitsluitsel over uw geboortedatum. Wanneer bent u geboren?

Die idioot van een Eusebius¹ heeft mij altijd een oud wijf gevonden. Zijn *Vita Constantini* is een vergaarbak van leugens. En jullie, historici, om maar niet te spreken van al die eminente collegae van jou die ik in het dodenrijk ontmoet heb, geloven hem. Ik ben geboren op 27 februari 261 *Anno Domini* en ben gestorven, zorgvuldiger geformuleerd, heb mij van mijn lichaam ontdaan in 342. Een sterfdatum kan ik u niet geven.

*(Verrast) U hebt Constantijn dus overleefd?*²

Ja.

Maar waarom zijn er na 329 dan geen munten meer met uw beeltenis geslagen?

1 Eusebius (circa 260-339) was jarenlang bisschop van Caesarea. Zijn geschriften *Laus Constantini*, *Vita Constantini* en *Historia Ecclesiastica* zijn de belangrijkste contemporaine bronnen over Constantijn. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat Helena hem onheus bejegent.

2 Eusebius, *Vita Constantini* III 46, editie F. Winkelmann (Berlijn 1975). Eusebius schreef dat Helena kort na haar reis naar Palestina gestorven is. Op grond van deze informatie wordt algemeen aangenomen dat zij in 329/330 gestorven is. Constantijn stierf in 337.

(Lange stilte) Omdat Constantijn en ik in 329 onenigheid kregen.

Waarover?

Die vraag kan ik helaas niet beantwoorden.

Maar u begrijpt toch wel dat uw antwoord van groot belang kan zijn?

Volgende vraag!

U bent geboren in Drepanum in Bythinië?

Nee, ik ben geboren in Nicomedia. Ik begrijp waarom u de vraag zo inkleedde; Drepanum is later omgedoopt in Helenopolis en u vermoedt dat Constantijn dit heeft gedaan om de plaats te eren waar ik geboren ben. Niets is minder waar. Constantijn heeft Drepanum vernoemd naar Helena, de vrouw van Crispus³. Een reden hiervoor kan ik u helaas niet geven.

(Hoewel ik brand van verlangen om een aantal vragen te stellen die voortborduren op wat zij tot nu toe gezegd heeft, wil ik een geschikter moment afwachten.) Kunt u iets vertellen over uw ouders?

Munt met afbeelding van Helena Augusta.
Uit: Richard Delbrueck, *Spätantike Kaiser-
porträts. Von Constantinus Magnus bis zum
Ende des Westreichs* (Berlijn 1933).

Over mijn afkomst heb ik altijd zeer geheimzinnig gedaan. Mijn vader heb ik nooit gekend, maar hij was waarschijnlijk een Romeins soldaat die een, naar ik mag hopen, genoeglijke nacht met mijn moeder heeft doorgebracht. Mijn moeder verloor ik al jong; van de een op de andere dag kreeg zij hoge koorts, en blauwe vlekken verspreidden zich over haar gehele lichaam. Dezelfde dag nog hield zij op met ademen. Ik zal toen een vrouw van een jaar of dertien zijn geweest. Een mij onbekende vrouw leverde mij af in een taverne, waar ik enige jaren gewerkt heb. Ambrosius had gelijk toen hij mij een *stabularia* noemde.⁴

3 Crispus (?-326) was de oudste zoon van Constantijn. Hij was een buitenechtelijk kind, want Constantijn had hem verwekt bij zijn *concubina* Minervina.

4 Een *stabularia* was iemand die in de stallen werkte. Dit was een beroep dat weinig aanzien genoot en op een lage sociale afkomst wees. Bron: Jan Willem Drijvers, *Helena Augusta. Waarheid en legende* (Groningen 1989) 16.

Omdat ik door de natuur bedeed was met een grote, weliswaar koude schoonheid, werkte ik mij al snel op. Ik liet mij onderhouden door mannen die zich mijn diensten konden veroorloven. Ik ontmoette Constantius Chlorus in 279 in Rome, toen ik mijn toenmalige beschermheer op een zakenreis vergezelde. Constantius viel meteen voor mij en intuïtief wist ik dat hij een paard was waarop je je geld kon zetten. Hij was meedogenloos, een eigenschap die in de genen zit. Hij zorgde ervoor dat mijn toenmalige beschermheer onder mysterieuze omstandigheden een ongeluk kreeg. Onze relatie laat zich in één woord samenvatten: sex. Nimmer hebben wij intimiteit gekend. Doch mijn leerschool had mij gehard. Een *matrimonium* was door onze verschillende afkomst onmogelijk. Ik geloof dat Constantius het wel gewild had, maar... Enfin, Constantius dorstte naar macht. Alles wat hij deed was gericht op het bereiken van een hoog, mogelijk het hoogste ambt binnen het *Imperium Romanum*.

Ik heb tien jaar lang een onbezorgd leven geleid, totdat Constantius in 289 met Theodora trouwde. Dit politieke huwelijk gaf hem een grotere kans om in Diocletianus' tetrarchie⁵ tot het ambt van *Caesar* geroepen te worden. Ik denk dat Diocletianus zelfs van Constantius geëist heeft dat hij van mij afstand zou doen en met Theodora zou trouwen. Diocletianus heeft eens getracht mij te verleiden, doch ik ging niet in op zijn avances. Sindsdien verduisterde zijn blik, wanneer hij mij in het oog kreeg.

Het afscheid was pijnlijk voor mij, niet voor Constantius. Hij dankte mij af alsof ik een hoer was. Zonder blikken of blozen. Goed, ik had hem gebruikt; hij had mij gebruikt. Maar dat rechtvaardigde zijn handelwijze niet.

In 286 was ik bevallen van een zoon die Constantius Constantijn noemde. Zes jaar heb ik hem bij mij mogen houden, totdat hij in 292 door de eunuchen van het keizerlijke hof werd weggehaald. Ze hebben hem toen naar Nicomedia gebracht en het duurde heel lang voordat ik hem weerzag. Toch liet ik hem niet louter met een bezwaard gemoed gaan; dit was een mogelijkheid voor hem om een goede opvoeding te krijgen en om macht en invloed te verwerven. Ik had Constantius verloren, en had daarom al mijn hoop op Constantijn gevestigd.

Waar verbleef u toen Constantius zijn relatie met u verbrak?

Constantius was door Diocletianus naar Antiochië gestuurd, alwaar hij mij zijn besluit mededeelde. Hij vertrok weer naar Rome en ik bleef in Antiochië met de kleine Constantijn achter. Constantius stuurde mij aanvankelijk geld via vrienden van hem die in Antiochië gestationeerd waren. Doch dit werd allengs

5 In 293 riep Diocletianus de tetrarchie (viemansbewind) in het leven. Diocletianus en Maximianus kregen de titel *Augustus*, en Galerius en Constantius Chlorus werden benoemd tot *Caesar*. Het was Diocletianus' bedoeling dat de *Caesares* te zijner tijd tot *Augusti* zouden worden gepromoveerd en dat zij dan weer twee nieuwe *Caesares* zouden benoemen. Door de macht te delen, meende Diocletianus het keizerrijk zijn politieke stabiliteit terug te geven; het aantal potentiële usurpatoren werd hierdoor aanzienlijk verminderd. Deze tetrarchie was echter geen lang leven beschoren.

minder. Toen Constantijn van mij afgenomen was, werd ik weer op mijzelf teruggeworpen, omdat ik toen geen geld meer van Constantius ontving. Ik was toen eenendertig jaar en mijn schoonheid was nog niet verwelkt. Omdat ik Constantijn niet uit het oog wilde verliezen, vertrok ik naar Nicaea, dat vlakbij Nicomedia ligt. Ik werd daar de *concubina* van een rijke Dalmatische zakenman. Ik heb altijd een voorkeur voor Dalmatiërs gehad.⁶

Spoedig ontving ik informatie via tussenpersonen over Constantijn en Constantius. Ik hield mijn ware identiteit voor iedereen verborgen. Ik wilde Constantius' carrière niet schaden, want dat zou wellicht ook de mogelijkheden van Constantijn beperken. Tot mijn grote vreugde, jawel, werd Constantius in 293 tot *Caesar* verheven en door Diocletianus belast met het bestuur over Gallië en Britannië. Constantijn bleef echter aan het keizerlijke hof. Nu Constantius niet meer in de nabijheid verkeerde, besloot ik met Constantijn in contact te treden. Eén van de eunuchen aan het hof werd door mij reeds lange tijd vorstelijk betaald om informatie over Constantijn te verstrekken. Ik heb hem bevolen mijn zoon een briefje te geven. Tot mijn grote vreugde wenste hij mij te zien.

Ik wist hem te winnen voor mijn plannen. Vanzelfsprekend ging het niet zo gemakkelijk als het misschien door deze ene zin lijkt. Maar u mag als historicus uw fantasie ook wel eens gebruiken. Weet u, dat is het grote manco van de beoefenaars van uw vak. Wanneer ik de geschiedverhalen over mijzelf en mijn tijdgenoten hoor, biggelen de tranen van het lachen mij over de wangen. Nu moet ik toegeven: u en uw collegae hebben het niet gemakkelijk. Vele bronnen heb ik laten vernietigen en andere zijn door de tijd verzwolgen. Wat ik u echter allen zeer kwalijk neem, is het vertrouwen dat u aan Eusebius schenkt. Die man heeft geschreven over mij en Constantijn ... alsof hij ons dagelijks ontmoette en lange gesprekken met ons voerde. Hij heeft Constantijn slechts één keer ontmoet en er is toen geen woord tussen beiden gewisseld. Ik heb hem nooit ontmoet, en zelfs in het dodenrijk ben ik hem nog niet tegengekomen - hij zal hier wel niet zijn.

Welk doel streefde u na?

Aanvankelijk hoopte ik Constantius te huwen en hem te stimuleren om enig keizer van het *Imperium Romanum* te worden. Ik vraag mij nu echter af of hij, om dit doel te bereiken, mijn steun nodig gehad zou hebben. Toen Constantius mij niet langer nodig had, besloot ik dat Constantijn op een zekere dag alleenheerser zou worden. Helaas werd ik dan geen keizerin, maar de moeder van de keizer - proeft u het onderscheid? Ook in de laatste hoedanigheid kon ik mij echter de macht verschaffen waarnaar ik al zo lang had verlangd.

Gedurende vele jaren hadden wij heimelijk contact. Maar je kunt het toeval nooit uitsluiten; geen enkel plan is volmaakt. Die ellendige Constantius besloot in het jaar 306 te overlijden. Gelukkig was Constantijn bij zijn vader toen deze

6 Constantius Chlorus was eveneens van Dalmatische afkomst.

overleed. Het gelukte hem om zich door zijn vaders legioenen tot *Augustus* te laten uitroepen.

Heeft u, na de 'scheiding', ooit nog contact gehad met Constantius?

Nee. Hij interesseerde mij niet meer. Ik was uiteraard zeer bezorgd om Constantijn. Hij moest nog eenentwintig worden toen hij door Constantius' legioenen tot keizer werd uitgeroepen. Ik reisde zo snel mogelijk naar hem toe. Mijn ware identiteit hield ik wederom voor iedereen, behalve Constantijn, verborgen. Nu was dan eindelijk het moment aangebroken dat ik mijn ambities kon verwezenlijken. Ik ontketende, in naam van Constantijn, een strijd om de alleenheerschappij.

Ik had een dagtaak aan het kalmeren van Constantijns zenuwen. Er zijn momenten geweest dat ik werkelijk bang was dat hij het op zou geven. De ene keer sprak ik hem moederlijk toe, de andere keer dreigde ik hem met alles wat lelijk was. Enfin, de eerste militaire overwinning gaf hem wat zelfvertrouwen, en mij eindelijk wat rust. Ja, genen verloochenen zich nooit. Pas in 312, toen Maxentius⁷ verslagen was, kon ik opgelucht ademen. De oorlogsjaren waren de moeilijkste uit mijn leven, al vergeet je dat snel als de beloning in ontvangst kan worden genomen. Hoewel Constantijn in naam de opperbevelhebber was, was ik degene die *de facto* zijn legioenen aanvoerde. Het is triest dat ik hiervoor nimmer de lauweren zal oogsten; ik was, nee, ben nu eenmaal een vrouw.

In 307 trouwde Constantijn op mijn instigatie met de dochter van Maximianus, Fausta. De idioot werd ook nog verliefd op haar. De idioot! Gelukkig was zij nog te jong om daadwerkelijk invloed op hem te kunnen uitoefenen.⁸ Constantijn - ik dus eigenlijk - versterkte zijn positie steeds verder en in 312 kon hij zich alleenheerser over het westelijk gedeelte van het *Imperium Romanum* noemen. Ook Maximianus was reeds uit de weg geruimd; hiervoor heb ik persoonlijk gezorgd.⁹ Hij zou zelfmoord gepleegd hebben? Kom nou toch, zo ingenieus was mijn plan niet.

Aan de vooravond van de slag in 312, was Constantijn zeer nerveus. Hij smeekte de hulp van alle pagane goden af, maar vond geen gemoedsrust. Sinds enige jaren waren er ook christelijke adviseurs in de nabijheid van Constantijn. Zij nu roken hun kans. Eén van hen was de charismatische lijfarts van Constantijn. Historici menen dat de christelijke god Constantijn in een droom bezocht. Ik weet wel beter. De lijfarts schreef Constantijn een kalmerend kruid voor, dat echter een vervelende bijwerking had: het wekte hallucinaties op. Wat die

7 Maxentius (279-312) was de zoon van Maximianus. Deze laatste had jarenlang naast Diocletianus het ambt van *Augustus* bekleed vanaf de instelling van de tetrarchie. Maximianus deed vrijwillig afstand van de purperen mantel in 304. In 306 werd Maxentius door Maximianus' legioenen uitgeroepen tot *Augustus*.

8 Fausta is geboren in 293. Dit werd bevestigd door Helena.

9 Hoewel Maximianus in 304 (volgens Helena) zijn ambt had neergelegd, benoemde hij zichzelf in 307 opnieuw tot *Augustus*.

kwakzalver precies heeft gedaan, weet ik niet, doch de beelden die aan Constantijn verschenen onder invloed van het kruid kwamen hem waarachtig voor. Constantijn was bang voor de goden, veel te bang. Ik heb nooit in de pagane goden, en zeker niet in de god der christenen geloofd. Maar dat is weer een ander verhaal.

U bent nooit een christin uit overtuiging geweest?

Onnozele sterveling, laat me mijn verhaal vertellen op de wijze die mij goeddunkt. Constantijn won de slag bij Pons Milvius door mijn strategisch concept, en niet door de god der christenen. Maar het kwaad was al geschied. Constantijn was van mening dat de christelijke god hem de overwinning had gebracht. En zie, de christenen kwamen in de gunst bij Constantijn. 'Moeder, u moet begrijpen dat ik de christelijke god slechts vereer omdat deze mij geholpen heeft.' Binnen de kortste keren was hij gewonnen voor het christelijke geloof. In 313 werd het christendom zelfs het *religio licita* verleend. Dit kwaadaardige gezwel van het jodendom, dat op zichzelf ook al niets voorstelt. Kun je begrijpen dat ik gevaar rook? Gelukkig ben ik altijd flexibel geweest en kon ik improviseren. Ik heb op een omzichtige wijze geprobeerd om het christendom te bestrijden, doch er was geen kruid tegen gewassen. Voor de buitenwereld was ik een ware christin die plichtsgetrouw Constantijns politiek van christianisering steunde, doch in de duisternis deed ik mijn best om de pagane culten nieuw leven in te blazen en de christianisering terug te dringen. Ik heb gefaald. Julianus echter ook.¹⁰

In het jaar 314 kon ik het gebied dat de naam *fundus Laurentus* droeg aan mijn bezit toevoegen. Constantijn schonk het mij als beloning voor de bewezen diensten in de twee achterliggende decennia. De verborgen betekenis van het geschenk ontging mij echter niet. Nu mij een gebied met een *palatium* was toegewezen, diende ik daar ook te resideren. Mijn agenten vertelden mij dat Fausta degene was geweest die Constantijn op het idee had gebracht mij een *palatium* toe te wijzen. Fausta had zich in de loop der jaren ontpopt als een intelligente vrouw met een scherp oog voor mensen. Haar invloed op Constantijn was onbehoorlijk groot. Vaak volgde hij haar adviezen op, en legde hij mijn adviezen terzijde. Toen ik de mij rechtmatig toekomende plaats wilde opeisen, ontdekte ik dat deze reeds bezet was. Fausta was een christin uit overtuiging. Een reden te meer om te trachten haar invloed in te perken. Ik verdeelde mijn tijd over het *palatium* en het keizerlijke hof. Ook wanneer ik niet aan het keizerlijke hof verbleef, was er weinig dat mijn oren niet bereikte. (...)

Had u contact met de kinderen uit het huwelijk van Constantius en Theodora?

10 Julianus was een kleinzoon van Constantius Chlorus en Theodora. Hij was (enig) keizer van 361 tot 363. Tijdens zijn bewind heeft hij tevergeefs getracht het Romeinse rijk te repaganiseren.

Juridisch gezien, waren zij de erfgenamen van Constantius, doch in mijn ogen waren het bastaards. Constantia was een bruikbaar element¹¹, de rest zag ik immer als een latente bedreiging voor Constantijns, en dus ook mijn positie. Ik had geen bloedband met hen, in tegenstelling tot Constantijn. Hoewel hij, uit piëteit tegenover mij, zijn halfbroers lang uit het rijksbestuur heeft geweerd, heeft hij altijd het verlangen gehad hen te laten delen in zijn macht; meer ceremonieel dan functioneel, want Constantijn wilde de goden niet over zichzelf afroepen. Na de verwijdering tussen Constantijn en mij in 329, mochten zij een aantal ongevaarlijke ereambten bekleden.

Ik wil even terug naar Fausta, en hiermee samenhangend: Crispus. Waarom heeft Constantijn beiden laten doden?

Constantijn heeft alleen Fausta laten doden. Ik heb Crispus laten doden, doch liet het voorkomen alsof Fausta hem gedood had.

Constantijn had Crispus verwekt bij zijn *concubina* Minervina. Dit vond plaats voordat hij met Fausta trouwde. Constantijn was zeer gesteld op Crispus. Deze ontpopte zich als een uitstekend bestuurder en een veldheer van formaat. Fausta zag in Crispus een gevaar - terecht, mag ik wel zeggen. Deze telg van Constantius was een gevaarlijke concurrent van het aan Fausta ontsproten nageslacht voor het toekomstig keizerschap. Dit bracht mij op een idee om van Fausta af te komen. Haar invloed was inmiddels zo groot geworden dat Constantijn mij zelden meer consulteerde. Toen er een aanslag op mijn leven werd gepleegd - de voorproever overleed onder verschrikkelijke pijnen -, was het moment gekomen om terug te slaan. Crispus was slechts een willoos instrument. Zijn dood was nodig om mijn plan te doen slagen.

Mijn plan was simpel en gedurfd. Genialiteit ligt echter vaak in eenvoud. Eén van Fausta's vertrouwelingen werkte voor mij als spion aan het keizerlijke hof. Ik ontbood deze man en liet hem een brief lezen waarin stond dat Constantijn de dood van zijn zoon Crispus beval. Het zegel onderaan de brief was onmiskenbaar Constantijns eigen zegel. Ik vertelde de man dat Constantijn, Fausta en ik een samenzwering, onder leiding van Crispus, ontdekt hadden. De samenzweerders wilden Constantijn doden en Crispus tot zijn opvolger benoemen. De man werd een grote som geld voor het doden van Crispus in het vooruitzicht gesteld. Hij stemde toe. De *centurio* die met de bewaking van het paleis van Crispus was belast, was eveneens een agent van mij. Hem had ik de opdracht gegeven de moordenaar van Crispus te doden, nadat deze Crispus had omgebracht. Fausta's vertrouweling had ik verteld dat er geen wakers zouden zijn en hij ongestoord zijn daad zou kunnen volbrengen. Het plan slaagde. Crispus werd gedood, evenals zijn verbaasde moordenaar.

11 Constantia (?-?) werd door Constantijn in 313 uitgehuwelijkt aan Licinius, de *Augustus* van het oostelijk deel van het keizerrijk.

Toen Constantijn werd bericht dat Crispus dood was, en hij vernomen had wie de moordenaar was, barstte hij in tranen uit. Fausta doorzag de situatie en begreep dat zij in groot gevaar verkeerde. Uiteraard vermoedde zij wie voor deze daad verantwoordelijk was. Constantijn werd in mijn ogen opeens heel menselijk; verscheurd door zijn liefde voor Fausta en het verdriet om Crispus. Toch aarzelde hij niet lang. Ik had zijn reactie goed ingeschat; Constantijns gedachten waren voor mij nooit moeilijk te raden. Als Fausta de moed had om Crispus uit de weg te laten ruimen om haar nageslacht van het keizerschap te verzekeren, dan zou zij zeker niet aarzelen om ook hém, te zijner tijd, te laten ombrengen. Fausta is binnen enkele uren na de ontvangst van de onheilstijding geëxecuteerd.

Constantijn was echter wat al te voortvarend in zijn verlangen zijn wraakzucht te bevredigen. Hij wilde ook de zonen van Fausta laten doden. Dit kon ik niet toestaan. Het zweet brak mij uit bij de gedachte dat mijn dynastie zou uitsterven. Haastig liet ik een begaafd vervalser komen, en ik gaf hem de opdracht liefdesbrieven te vervaardigen, welke de indruk moesten wekken dat Crispus een liefdesrelatie met Fausta gehad zou hebben. Door ondoorzichtige kanalen bereikten deze brieven Constantijn. Constantijn trapte erin, en beide overspeligen werden door een *damnatio memoriae* getroffen. Het gevaar was afgewend en Constantijn had weer een rein geweten. Ik zeg u, het valt niet mee een keizerrijk te besturen.

Vele historici menen dat u Crispus erg graag mocht, juist omdat hij géén zoon van Fausta was.

(Lange stilte) Als ik een andere manier had geweten om Fausta uit te schakelen, dan had ik die manier gekozen. Maar juist door onze goede verstandhouding zou niemand vermoeden dat ik Crispus gedood had. Het was uit strategisch oogpunt een uitstekende zet, maar niet goed genoeg. Nu begint het pijnlijkste gedeelte van mijn verhaal.

In 326, na de dood van Crispus en Fausta, zond Constantijn mij naar Palestina. De buitenwereld dacht dat ik een pelgrimage ondernam, het christendom wilde verbreiden in het thuisland der joden, en toezicht hield op de geldverslindende kerkbouw. De ware reden van mijn komst naar deze woestijn was dat wij - ja, nu spreek ik weer in het meervoud over mij en Constantijn - vernomen hadden dat Constantijns bekering tot het christendom slecht gevallen was bij de in het oosten gelegerde legioenen. Met een groot genoeg heb ik geld uit de schatkist van het rijk aan de pagane soldaten gegeven. Tegenover de nooddriftigen en andere misdeelden vervulde ik de rol van rechtschapen christelijke weldoener. Ik genoot van mijn optreden in Palestina.

In Rome verliepen de zaken daarentegen niet zo gunstig voor mij. Ik ben nog vergeten te vermelden, o geachte historicus, dat ik de 'vervalser' van de liefdesbrieven heb laten ombrengen. De enige nog levende getuige van mijn ingenieuze plan was derhalve de eerdergenoemde *centurio*. Laat nou net deze man zich tot het christendom bekeerd hebben. Omdat het christendom predikt

dat alle zonden vergeven kunnen worden, is de aandrang groot om het geweten te ontlasten, zodat de zonden door een aards medium van de christelijke god vergeven kunnen worden. De *centurio* vroeg om een onderhoud onder vier ogen met de keizer, hetgeen hem werd toegestaan. Niets vermoedend, keerde ik naar Rome terug, waar ik door Constantijn met grote eerbied werd ontvangen. Toen ik later met Constantijn alleen was, sloeg zijn stemming plotseling om. De rood aanggelopen Constantijn haalde zijn gram.

Het is vreemd dat hij mij nooit heeft laten doden. Ook onlogisch, vind je niet? Misschien was hij bang voor de complicaties die zouden kunnen voortvloeien uit mijn dood, zeker nu mijn reis naar Palestina zo'n succes was geweest. Doch hij had mijn dood makkelijk het aanzien van een ongeluk kunnen geven. Of wilde hij zijn handen niet met het bloed van zijn eigen moeder besmeuren? Ik had vele suggesties doch ze sneden geen hout. Ik werd ook niet het slachtoffer van een *damnatio memoriae*; dit zou teveel opzien hebben gebaard. Het causale verband ontgaat u toch niet, hoop ik?

Ik werd verbannen naar een uithoek van het *Imperium Romanum*. In 330 bereikte mij het bericht dat ik in Trier gestorven was, en dat mijn lichaam naar Rome was overgebracht om daar in de keizerlijke graven te worden bijgezet. Dit verklaart waarom na 329 geen munten meer met mijn beeltenis zijn geslagen. Hoewel ik ver van het hart van het *Imperium Romanum* verwijderd was, volgde ik de gebeurtenissen in het keizerrijk op de voet. Een gedeelte van mijn eens immense netwerk was nog intact. Eén van mijn naaste vertrouwelingen leidde dit netwerk, en bracht mij regelmatig verslag uit over het reilen en zeilen aan het keizerlijke hof. Constantijn was alleenheerser over een geweldig groot rijk, doch had de mensen die hem dierbaar waren, verloren. Zijn laatste regeringsjaren werden gekenmerkt door lethargie. Niets kwam meer uit zijn handen. Hij liet zijn rijk besturen door het fors gegroeide bureaucratische apparaat. In 337 kwam aan zijn lijden een einde. Hij liet zich op zijn sterfbed dopen doch dat heeft niets geholpen. Hij verkeert nu weer in mijn gezelschap, in het dodenrijk van de pagane goden.

Bent u na Constantijns dood uit uw ballingschap teruggekeerd naar de bewoonde wereld?

Ik heb mijn ballingschap nooit als ballingschap ervaren. Voor het eerst in mijn leven hoefde ik mij nergens om te bekommeren. Ja, lach maar. Ik bleef dus in die heerlijke negorij. Al moesten nog een aantal mensen met hun leven betalen... Men zegt dat de ouderdom mildheid brengt, maar dat gold dan zeker niet voor mij (*lange stilte*).

Ik vermoed wie deze ongelukkigen waren.

Nu Constantijn zijn Koninkrijk had gevonden, stond niets mij meer in de weg om het nageslacht van Theodora te laten ombrengen. Flavius Dalmatius, Julianus Constantius en al die anderen, nageslacht van de hoer Theodora die

mijn plaats wilde innemen, heb ik op gruwelijke wijze de dood laten vinden. Ik heb de zonen van Fausta met een neuslengte verschil verslagen. Zij werden echter als de aanstichters van deze moordpartij beschouwd.

Waarom hebt u Gallus en Julianus niet laten ombrengen?

Ik heb de opdracht wel verstrekt, doch de aanvoerder was een weekhartig man. "Ik dood geen kinderen", sprak hij. Ik heb het er maar bij gelaten. En dat Julianus gespaard is, heeft mij later nog veel plezier opgeleverd. (stille) Ik streefde naar macht. Macht die zich niet door wetten laat beteugelen. Ik heb het er niet slecht afgebracht, vind je ook niet?

Oude Boteringestraat 60
9712 GM Groningen
(050) 3142793

Openingstijden:
ma t/m vr 14.00-17.00 uur
tevens do 19.00-21.00 uur

Zoek je informatie voor je referaat of scriptie?

- van heksen tot godinnen
- van cross-dressing tot vrouwenkiesrecht
- van mythologie tot filosofie

Voor een lidmaatschap van f 25,- (studenten en minima f 15,-) biedt vrouwenbibliotheek Savante 5000 boeken, 500 dokumentatiemappen, 50 tijdschriften over deze en diverse andere onderwerpen.

Ook beheren wij archieven van veertien vrouwenorganisaties uit de regio Groningen. Het grootste deel hiervan is toegankelijk voor publiek.

Loop eens naar binnen en overtuig jezelf! De medewerksters maken je graag wegwijs in de collectie.

Savante is een bibliotheek en documentatiecentrum waar materiaal verzameld, gedocumenteerd en uitgeleend wordt op het gebied van feminisme, emancipatie en vrouwenstudies. Tevens informatiepunt voor regionale emancipatie-informatie.

Begraafregister (1704), te vinden in het gemeentearchief van Maastricht. Uit: F. van Anrooy, W.J. Formsma e.a eds., *Nederland in stukken. Beeldkroniek van Nederlandse archieven* (Bussum 1979).